

49. ZNAČAJ CILJANIH INVESTICIJA MALIH I SREDNJIH PREDUZEĆA NA REGIONALNI RAZVOJ¹

doc.dr Ranka Mitrović
professor Jan Polcyn²
prof.dr Dragana Trifunović³

***Rezime:** Opšte je poznata činjenica da mala i srednja preduzeća prema svojoj strukturi u ukupnom broju preduzeća preovladavaju, ne samo na teritoriji Republike Srbije, nego i u Evropi. Stoga, ulaganje u razvoj MSP sektora i davanje podsticaja malim i srednjim preduzećima doprineće daljem razvoju privrede, ali i regionalnom razvoju. S tim u vezi, cilj rada jeste da ukaže na efekte ciljanih investicija, pravilnog odabira izvora finansiranja kao i stručne pomoći prilikom odabira izvora finansiranja kako bi investicija bila isplativa.*

***Ključne reči:** investicije, nove tehnologije, inovacije, krediti, podsticaji.*

Uvod

Politika svake države jeste da poboljša i održi makroekonomske pokazatelje na nivou planiranih vrednosti. Pre svega se misli na ostvarivanje ciljanog iznosa BDP, smanjenje deficita platnog bilansa, održavanje inflacije na targetiranom nivou, smanjenje zaduženosti zemlje i drugo. Ukoliko se uzme u obzir da na sektor malih i srednjih preduzeća otpada malo iznad 99% ukupnog broja registrovanih preduzeća, donosi se zaključak da uspešnost poslovanja sektora malih i srednjih preduzeća doprinosi razvoju države i regiona. Zatim, ovaj sektor zapošljava oko 2/3 ukupnog broja zaposlenih i čini oko 50% ukupnog profita i 56 % BDP Republike Srbije.

Ukoliko se posmatra sektor malih i srednjih preduzeća kroz delatnosti, gotovo da ne postoji delatnost gde se ne može naći preduzeće kvanitifikovano kao mikro, malo ili srednje preduzeće.

S tim u vezi, sektor MSP predstavlja osnov za razvoj inovacija, implementaciju i kreiranje novih tehnologija, kao i faktor smanjenja stope nezaposlenosti. Da bi se sektor MSP stavio u funkciju regionalnog razvoja, neophodno je da se ostvari povoljna klima ne samo za osnivanje preduzeća nego i za njihovo nesmetano obavljanje delatnosti u okviru

1 Ovaj rad je podržan od strane Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije (projekat III 47004, Unapređenje javnih politika u Srbiji u funkciji poboljšanja socijalne sigurnosti građana i održivog privrednog rasta)

2 Fakultet za poslovne studije, Megatrend univerzitet; rmitrovic@megatrend.edu.rs

3 Pravni fakultet za privredu i pravosuđe u Novom Sadu, Univerzitet privredna akademija, Novi Sad, dragana.trifunovic@fdn.edu.rs

nacionalnih granica, pospešivanje izvoza i internacionalizacije preduzeća izvan nacionalnih granica.

Često se sreću u praksi primeri, gde se baš najveći teret prevlađuje na MSP sektor, finansijske kontrole, različite vrste inspekcija i ostalo. Potrebno je olakšati proces osnivanja, edukovati i osnažiti preduzetnički duh kroz edukativni i obrazovni sistem, izvršiti reformu obrazovnog sistema. Iako je ovaj sektor počeo da doživljava svoj rast poslednjih dvadeset godina, međutim, poslednjih deset godina počele su da se dešavaju strukturne i zakonske promene koje pospešuju preduzetnički ambijent.

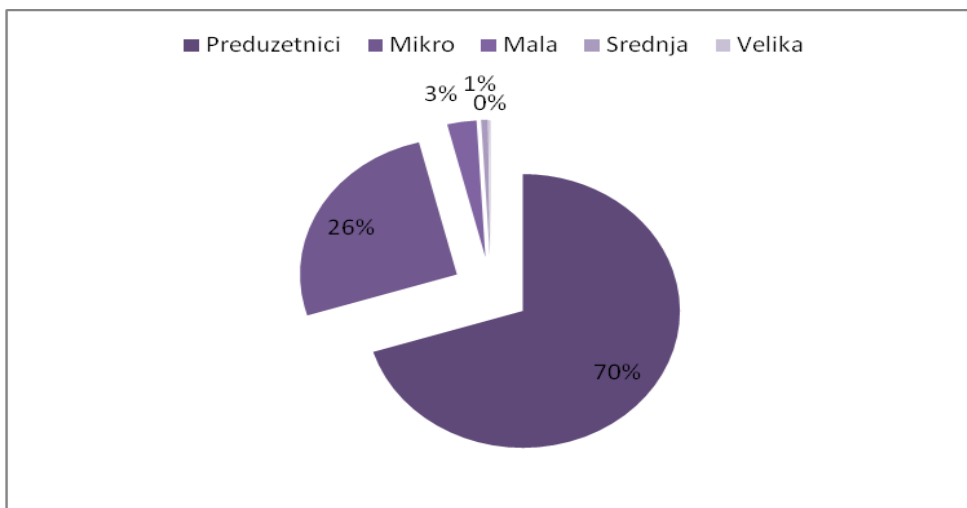
Evropska unija prednjači u broju definisanih direktiva, asocijacija kao i drugih vidova podrške ovom sektoru. Svojevrna podrška razvoju ovog sektora u EU jesu prioriteta definisani Lisabonskom strategijom za rast i zapošljavanje, zatim Evropska povelja za mala i srednja preduzeća i drugo.

Svedoci smo da živimo i poslujemo u vremenu brzih i dinamičkih promena, koje su često eksternog tipa, a koje veoma snažno utiču na poslovanje kompanija, što dalje nameće promptno prilagođavanje poslovnih subjekata novonastalim impulsima iz okruženja. Skraćivanje tehnološke S krive, primene novih informacionih tehnologija, digitalizacija poslovanja, uvođenje elektronskih usluga i elektronskog novca, sve učestalije promene u preferencijama potrošača, agresivan marketing, prisustvo industrijske špijunaže i drugo, predstavlja poslovni milje gde velike kompanije teže mogu da se prilagode istim. Stoga, manje kompanije, prema svojoj veličini ili broju zaposlenih radnika, su fleksibilnije i agilnije u reakciji na navedene impulse iz okruženja.

Ključno rešenje suočavanja sa novonastalim elementima poslovnog miljea jeste orijentacija sektora MSP na promene i upravljanje promenama, ulaganja u znanje i preduzetnički duh koji će umeti da prepozna potrebe potrošača i promene na tržištu. Drugim rečima, potrebna je orijentacija na pronalaženje lidera u kompanijama koji će tražiti nove mogućnosti, ali i umeti da održe pozitivan leveridž ulaganja i isplativosti poslovnih poduhvata.

ZNAČAJ SEKTORA MSP ZA REGIONALNI RAZVOJ

U savremenom globalnom društvu, svedoci smo permanentnih promena i disbalansa u konstelaciji razvoja pojedinih regiona u okviru jedne države, čiji ekonomski razvoj nije uvek u mogućnosti da bude praćen namenjenim sredstvima iz budžeta. Realnost današnjice jeste postojanje neravnomerno razvijenih regiona u okviru nacionalnih granica, odnosno povećani stepen neravnomernosti rasta. Neravnomernost razvoja regiona preslikva se i u sektoru malih i srednjih preduzeća, po pitanju broja preduzeća, nezaposlenosti. Međutim, treba skrenuti pažnju i na činjenicu svrhe osnivanja takvih preduzeća. U manje razvijenim regionima mala i srednja preduzeća mahom se osnivaju radi održavanja egzistencije i ne predstavljaju nosioce inovacione delatnosti.

Izvor: Izveštaj o malim i srednjim preduzeća (2017)

Ako pogledamo učešće sektora malih i srednjih preduzeća u ukupnom BDP Republike Srbije, prema podacima Izveštaja za mala i srednja preduzeća (2017), vidi se da velika preduzeća stvaraju ukupno 47.3% BDP, MSP sektor učestvuje sa 56.7 %, i to:

Tabela 1 Učešće kategorija malih i srednjih preduzeća u BDP

Mikro	22%
Mala	15.4%
Srednja	19.3%

Prema Izveštaju o malim i srednjim preduzećima (2017) preduzeća iz ovog sektora najviše su koncentrisana u radno intenzivnim i uslužnim delatnostima sa bržim obrtom kapitala i kraćim proizvodnim ciklusom – oko 3/4 profita sektora MSPP (74,8%) ostvareno u sektorima: Prerađivačka industrija (26,0%), Trgovina na veliko i malo (29,6%), Građevinarstvo (11,0%) i Saobraćaj (8,1%). Profitabilnost MSPP iz ovih sektora je iznad prosečne profitabilnosti sektora MSPP.

Da bi sektor malih i srednjih preduzeća doprineo regionalnom razvoju kao i da bi ostvarivao više stope profitabilnosti, potrebni su podsticaji i adekvatno makro ekonomsko okruženje. Prema Izveštaju o malim i srednjim preduzećima u 2017. godini sektor MSPP ostvaruje veći profit od velikih preduzeća u većini delatnosti, osim u sektorima: prerađivačka industrija, snabdevanje električnom energijom, gasom i parom i snabdevanje vodom i upravljanje otpadnim vodama, gde velika preduzeća imaju odlučujući uticaj na visinu ostvarenog profita. Nerentabilno poslovanje MSPP je samo u sektorima finansijske delatnosti i delatnost osiguranja, državna uprava i obavezno socijalno osiguranje i delatnost domaćinstva kod poslodavca.

MSPP imaju iznadprosečne stope profitabilnosti u osam sektora. Najprofitabilniji sektor kao što je prikazano u tabeli jeste sektor poslova sa nekretnima.

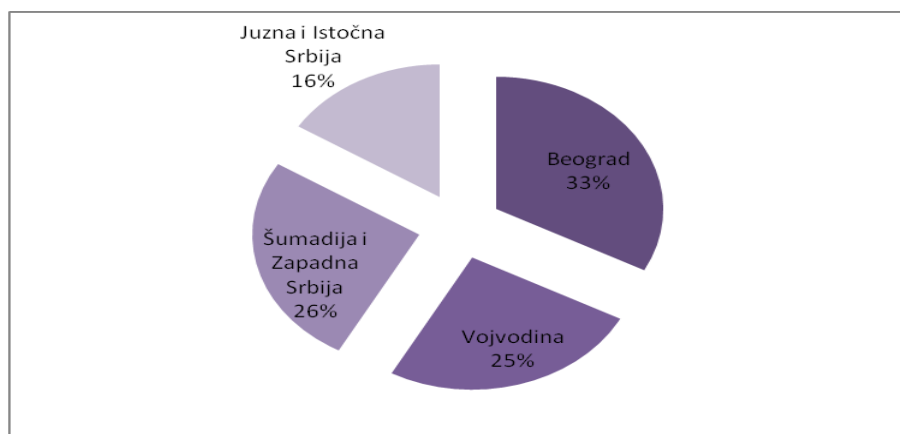
Tabela 2 Profitabilnost sektora malih i srednjih preduzeća

Sektori	Stopa profitabilnosti
Poslovi s nekretninama	73,8%
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	46,9%
Građevinarstvo	44,5%
Snabdevanje električnom energijom	43,7%
Trgovina	40,9%
Prerađivačka industrija	39,0%
Saobraćaj i skladištenje	38,6%

Izvor: Izveštaj o malim i srednjim preduzećima, 2017.

Kada je u pitanju koncentracija broja malih i srednjih preduzeća, iz dijagrama se može videti da je najveći broj preduzeća osnovan u Beogradu (32,6%)

Dijagram 1 Geografska disperzija malih i srednjih preduzeća

Izvor: Izveštaj o malim i srednjim preduzećima, 2017.

Iako je zabeležena stopa rasta u većini parametara sektora malih i srednjih preduzeća, međutim predstoji još rada na kreiranju poslovnog okruženja koje će stimulatивно delovati na razvoj ovog sektora i na kraju na razvoj regiona i cele države. U tom kontekstu, Republika Srbija je 2003. godine, je potpisala Evropsku povelju o malim preduzećima, i na taj način prihvatila principe i opredeljenje da unapredi ambijent za poslovanje malih preduzeća.

Nakon toga, pet godina kasnije, Evropska komisija je usvojila „Akt o malim preduzećima“. Ovaj dokument predstavlja okvire politike malih i srednjih preduzeća, čime se prešlo na drugu fazu razvoja sektora a to je: izdate su smernice ka konkretnim ciljevima i

ZNAČAJ CILJANIH INVESTICIJA MALIH I SREDNJIH PREDUZEĆA NA REGIONALNI RAZVOJ

aktivnostima. Dalje, sektor malih i srednjih preduzeća može da se oslanja na veći broj institucija koje svaka u svom dijapazonu delovanja usmerava mala i srednja preduzeća ka svom prosperitetu. Institucije koje daju podršku ovom sektoru su:

- Ministarstvo ekonomije i regionalnog razvoja - formuliše politike MSP
- Republička agencija za razvoj MSP - zadužena za implementaciju politika
- Savet za mala i srednja preduzeća - koordinira aktivnosti na definisanju politika
- Savet za praćenje i analizu MSP i druge.

Strategija razvoja, kao krovna strategija malih i srednjih preduzeća oslanja se na pet stubova i to:

- Promocija i podrška preduzetništvu i osnivanju novih preduzeća;
- Ljudski resursi za konkurentan MSP sektor;
- Finansiranje i oporezivanje MSP i
- Konkurentne prednosti MSP na izvoznim tržištima.

Na osnovu iznetih činjenica uočava se strateški značaj ovog sektora, zato se posebna pažnja poklanja istom. Pre svega jer ovaj sektor i doprinosi porastu zaposlenosti (u 2017. godine 66% zaposlenih je koncentrisano u sektoru za mala i srednja preduzeća). Međutim, sektor malih i srednjih preduzeća treba da ima i apsorpcionu moć zapošljavanja viška radnika u slučaju nepovoljnih poslovnih performansi velikih kompanija kao što su: stečaj, bankrotstvo i drugi oblici korporativnog restituiranja. Mala i srednja preduzeća, pogotovo u urbanim sredinama, predstavljaju nosioce inovacije, pokreću razne vrste start up poslova, poslovnih inkubatora i drugih centara za produkciju ideja i inovacija. Stoga je potrebno promeniti učešće u sektorima malih i srednjih preduzeća, i pospešiti broj preduzeća u IT sektoru, sektoru energetike, obnovljivih izvora energije, proizvodnji organske hrane i drugo.

Osnovni zadaci razvoja MSP u Republici Srbiji, zacrtani Strategijom za podršku MSP, preduzetništva i konkurentnosti za period od 2015. do 2020. godine, su: osnovati veći broj MSP; povećati procenat MSP koja opstaju tokom početnih godina poslovanja; povećati obim sredstava za finansiranje MSP pod povoljnijim uslovima; povećati konkurentnost MSP; podsticati razvoj inovativnosti u MSP; povećati učešće onih MSP koja rastu zahvaljujući izvozu; podstaći prerastanje mikro u mala, i malih u srednja preduzeća.

Stoga, potrebno je otkloniti određene nedostatke koji obitavaju u ovom sektoru, pre svega sporost u uvođenju novih proizvoda zbog nedovoljne inovativne aktivnosti u preduzećima. Tehnološki nivo većeg dela izvoza Srbije nije prilagođen jakoj konkurenciji na svetskom tržištu, a delovanje necenovnih činilaca (ispitivanje tržišta prodaje, primena standarda kvaliteta) još uvek nije postalo bitan činilac izvoznog uspeha. (Kovačević, 2006)

Glavni problem daljeg rasta ovog sektora jeste nedostajući kapital i nemogućnost dobijanja bankarskih kredita, slaba ponuda alternativnih izvora finansiranja i nepoverenje u bankarski sektor.

IZVORI FINANSIRANJA SEKTORA MALIH I SREDNJIH PREDUZEĆA

Kada govorimo o pokretanju privrede i učešće veličine kompanije na razvoj i prosperitet privrede, oprečna su mišljenja. Da li sektor MSP može da značajno učestvuje u regionalnom razvoju ili ne, pitanje je na većini poslovnih skupova. Mišljenja u podjeljenju, jedna grupa kaže da je pravi zamajac razvoja regiona veliko preduzeće, dok drugi zagovaraju tezu da je sektor MSP od izuzetne važnosti. Međutim, koji god stav se zauzme, mala i srednja preduzeća igraju veliku ulogu. Da bi se sprovele strategije za razvoj ovog sektora i da bi razvoj malih i srednjih preduzeća doprineo razvoju regiona i privrede, kao vodeći problem postavlja se pitanja izvora finansiranja. Iako se instutucionalno dovedu regulative, strategije i direktive na adekvatan nivo, ukoliko postoje podsticaji od strane države, ne može doprineti boljitku ovog sektora bez priliva kapitala.

Pred malim i srednjim preduzećima nalaze se kako tradicionalni tako i savremeni vidovi finansiranja. mahom, su mala i srednja preduzeća usmerena na bankarske kredite i sopstvene izvore finansiranja, finansiranja iz profita i slično. Međutim, postoje značajne prepreke u upotrebi izvora finansiranja kao i njihovoj strukturi.

Kao najčešće prepreke korišćenju bankarskih kredita izdvajaju se: nedostatak odgovarajućih sredstava obezbeđenja kredita, nepostojanje dokumentacije o poslovnom poduhvatu i preduzeću, odsustvo znanja da se projekat na odgovarajući način predstavi kreditorima. Orijehtacija kreditora na finansiranje velikih preduzeća, posledično nepostojanje metodologije za ocenu malih projekata što čini postupak ocenjivanja skupim, posebno u odnosu na male, pojedinačne iznose kredita (Paunović, Novaković, 2003). Prikupljanje kapitala na berzi, putem inicijalne javne prodaje akcija, je problematična iz razloga što je većina ovih preduzeća nedovoljno atraktivna za investitore. Sektor malih i srednjih preduzeća u zemljama poput Srbije ostaje još jedna "oaza" nacionalnog ekonomskog suvereniteta i potencijalnih poluga razvojne ekonomske politike (Stamatović, 2013). Sa druge strane, mali broj preduzeća se listira na berzi.

Programi kapitalnih investicija su bitan upravljački instrument u praksi lokalnih zajednica kao mehanizam efikasne implementacije krupnih investicionih zahvata na lokalnom nivou. Ovaj svojevrsni instrumentarij ciljeva, mera i konkretnih zadataka saobraženih kroz program kapitalnih investicija – specificiranih prema lokalnim uslovima i preferencijama daje garancije uspešnoj implementaciji lokalnih razvojnih prioriteta. On je bazični dokument za planiranje kapitalnih troškova u lokalnom budžetu i njihovo usklađivanje sa realnim finansijskim mogućnostima.(Grgurevic, Cvetkovic, 2007) Značaj programa kapitalnih investicija na lokalnom nivou se ne iscrpljuje u bilansiranju kapitalnih potreba i operativnog budžeta, već (Cvetković, Mitrović, Pejović, 2008):

- unapređuje kreditni rejting lokalnih zajednica
- identifikuje izbor najpovoljnijih kapitalnih projekata
- umnožava prilike za nalaženje eksternih finansijskih izvora
- služi efikasnijem korišćenju javnih resursa kroz partnerstvo sa privatnim razvojnim programima
- postiže bolju informisanost javnosti
- čini efikasnijim planiranje i projektovanje i sl.

Nedostajuća finansijska sredstva mogu se nadomestiti upotrebom finansijskih sredstava različitih vrsta EU fondova koji mogu biti namenski ili opšti. U ovom kontekstu, Republika Srbija treba da iskoristi prednost zemlje kandidata članice EU i da u velikoj meri iskoristi potencijale i mogućnosti predpristupnih fondova, koji se sa promenom statusa

ZNAČAJ CILJANIH INVESTICIJA MALIH I SREDNJIH PREDUZEĆA NA REGIONALNI RAZVOJ

zemlje zatvaraju, nakon čega će se sredstva povlačiti iz EU fondova drugih finansijskih linija. (Mitrović, Nestorović, Stupar, 2016). Prema podacima Službenog glasnika Srbije, najrazvijeniji okrug u republici je sedam puta infrastrukturno i ekonomski razvijeniji od najnerazvijenijeg, dok je taj odnos po opštinama 15:1, u korist razvijenih. U različitim delovima Srbije postoje veoma velike razlike u ekonomskom nivou, ali i u demografskom, infrastrukturnom, obrazovnom i ekološkom. Ti dispariteti su najveći u Evropi i imaju tendenciju rasta u narednom periodu. Loši ekonomski pokazatelji doveli su do toga da u Srbiji u ovom trenutku postoji 70 opština u kojima je prisutna depopulacija (smanjuje se broj stanovnika). (Cvetković, Mitrović, Pejović, 2008) Mđutim, u poslednjih nekoliko godina vidi se povećanje u izdavanju Evropske banke za obnovu i razvoj za sektor malih i srednjih preduzeća, preko partnerskih banaka.

Karakteristično za finansijsko tržište za sektor MSP u Republici Srbiji je manjak mogućnosti zaduživanja radi započinjanja, kao i proširenja poslovanja. Naime, čini ga nepovoljna kreditna ponuda bankarskog sektora uz relativno visoke kamatne stope, visoki zahtevi za kolateralom i nedostatak dugoročnih kredita. U najnepovoljnijem položaju su, svakako, novoosnovana preduzeća, imajući u vidu, da banke preuzimaju najveći rizik kod njihovog finansiranja. Fond za razvoj je jedina institucija u Republici Srbiji koja finansira početnike u poslovanju kroz kreditnu liniju za novoosnovana privredna društva i preduzetnike. U okviru Programa EU za konkurentnost preduzeća i malih i srednjih preduzeća (COSME) i Programa Horizont 2020 (Horizon 2020), postoje posebni finansijski instrumenti u oblasti kreditnih garancija i ulaganja na bazi kapitala, koje mogu da koriste i finansijske institucije iz Republike Srbije, kako bi svojim korisnicima ponudile bolje i povoljnije uslove finansiranja. Mere koje bi se ovde izdvojile za unapređenje pristupa izvorima finansiranja su: razvoj novih modela finansiranja MSP; poboljšanje praćenja stanja finansiranja MSP; unapređenje sistema za izdavanje kreditnih garancija; unapređenje uslova za korišćenje lizinga i faktoringa od strane MSP; poboljšanje regulatornog okruženja, kao i uklanjanje administrativnih prepreka za uspostavljanje mikrofinansijske podrške. (Kostadinović, 2018)

Srbija ima skoro šest puta manje učešće dostupnog vlasničkog kapitala za finansiranje u poređenju sa drugim regionalnim zemljama koje su analizirane, što znači da se moraju učiniti značajni napori da se lokalnim malim i srednjim preduzećima pruži adekvatna podrška za njihov konkurentni rast.

Tabela 4 Alternativni izvori finansiranja MSP sektora

	Startup HUBs	Biznis anđeli	Venture kapital	Privatni fondovi	Ukupno	% GDP
Srbija	400	300	2000	3500	6200	0.01%
Slovenija	750	1000	6000	25000	32750	0.07%
Madjarska	1500	1500	40000	40000	83000	0.06%
Estonija	400	6700	15700	33300	56100	0.21%
Bugarska	500	1000	12500	20000	34000	0.06%

Izvor Cooperation for Growth Project - research into supply of equity financing for smes in serbia, and selected countries

Kada su u pitanju alternativni izvori finansiranja u Republici Srbiji kao što je prikazano na tabeli, mala i srednja preduzeća oslanjaju se minimalno na iste. Poslovni anđeli koriste se kao izvor finansiranja poslednjih 10 godina. Prvi poduhvat implementiran je 2009. godine, (Mreža poslovnih anđela u Srbiji - Serbian Business Angels Network) zatim 2012. godine. Što se tiče, venture capital, u Republici Srbiji ne postoji zvanično registrovana forma finansiranja. Međutim, postoji nekoliko fondova koji se mogu deklarirati kao fondovi venture capital. Jedan od njih počeo je sa radom 2016. godine. Inovacioni fond za preduzetništvo i usmeren je na inovativna mala i srednja preduzeća, razvoj i ekspanziju istih. Ukupan fond sredstava namenjen inovativnoj delatnosti malih i srednjih preduzeća jeste 40 miliona EUR, za investicije od 100.000 EUR do 1.5 miliona EUR. Što se tiče privatnih fondova u Srbiji postoji pet investicionih fondova koji imaju vrednost aktive ukupno 231.5 miliona EUR.

Iz navedenog uočava se pomak ne samo u rastu broja malih i srednjih preduzeća, nego i povećanju ponude različitih izvora finansiranja. Sve zajedno može doprineti boljitku ovog sektora.

Zaključak

Sektor malih i srednjih preduzeća sa svojih 99.8% procenata u strukturi ukupnog broja preduzeća, i 57% učešća u BDP i 66% strukturi zaposlenosti, predstavlja sektor sa jakim potencijalom za dalji razvoj. Takođe, u narednim godinama usled sporovodjenja adekvatne strategije, donošenje niza akata, osnivanja institucija koje pružaju podršku malim i srednjim preduzećima, kreiranja kreditnih linija za potrebe ovih preduzeća od strane banaka, kao i ulaska alternativnih izvora kapitala u Srbiju, doprineće ekspanziji preduzeća. Sa druge strane, pospešivanje konkurentnosti malih i srednjih preduzeća, podsticaji za izveznu orijentaciju i inovativnosti, doprineće internacionalizaciji malih i srednjih preduzeća. U tom kontekstu od najvećeg značaja jeste targetiranje i pravi odabir investicija, kao i usklađivanje istih sa strategijom poslovanja preduzeća, EU direktivama, novim trendovima u tehnologiji i promenama u preferencijama potrošača.

LITERATURA

- Paunović, B., Novaković, N. (2003) Mogućnosti i uslovi finansiranja malih i srednjih preduzeća, Časopis za procesnu tehniku u poljoprivredi/PTEP, vol. 7, br. 1-2.
- Stamatović, M. Lj. (2013) Menadžment poslovnih performansi malih i srednjih preduzeća, Univerzitet privredna akademija, Novi Sad.
- Vlada Republike Srbije, (2008) Strategija razvoja konkurentnih i inovativnih malih i srednjih preduzeća za period od 2008. do 2013. godine, Beograd.
- Mitrović, R., Nestorović, M., Stupar, M (2016) Značaj alternativnih izvora finansiranja u funkciji regionalnog razvoja, str. 197-202, Zbornik radova, 6. Međunarodni simpozijum o upravljanju prirodnim resursima, Zaječar.
- Kostadinović, I (2018) Karakteristike i perspektive razvoja malih i srednjih preduzeća u Republici Srbiji, str. 96-102 IV Međunarodna naučna i poslovna konferencija, LIMEN.
- Cvetković, N., Mitrović, R., Pejović, B., (2008) Decentralizacija - determinanta regionalnog razvoja Srbije. Ekonomski vidici, 23, str. 303-308.
- Grgurević, S., Cvetković, N., (2007) Regionalni razvoj, administracija i investicije, regionalizam – novi društveni okvir. Zbornik radova, Niš, str. 128-132.

IMPORTANCE OF TARGET INVESTMENT OF SMEs ON REGIONAL DEVELOPMENT

Abstract: *It is a well-known fact that small and medium-sized enterprises, by their structure, are dominant in the total number of enterprises, not only in the territory of the Republic of Serbia, but also in Europe. Therefore, investing in the development of the SME sector and giving incentives to SMEs will contribute to further economic development as well as regional development. In this regard, the aim of the paper is to point out the effects of targeted investments, the proper selection of sources of financing, as well as expert assistance in selecting sources of financing to make the investment profitable.*

Key words: *investments, new technologies, innovations, credits, incentives.*

